

Analýza skúseností a perspektív cezhraničnej spolupráce miestnych samospráv poľsko-slovenského pohraničia

Proces budovania spoločnej stratégie sa vyznačoval partnerským prístupom. Do prác pri stratégii sa zapojili poľské a slovenské obce, mestá a okresy – členské samosprávy Euroregiónu „Tatry“. Ich zástupcovia sa zúčastnili na dvoch **konzultačných stretnutiach** venovaných poľsko-slovenskej cezhraničnej spolupráci v rokoch 2014 – 2020, ktoré boli organizované v Nowom Targu dňa 15. 1. 2014 a v Červenom Kláštore dňa 22. 5. 2014.

V apríli 2014 bol uskutočnený prieskum s využitím **internetového dotazníka** pre členov Euroregiónu „Tatry“. Jeho cieľom bolo oboznámiť sa s doterajšími skúsenosťami členských samospráv oboch združení, ktoré tvoria EZÚS TATRY, oboznámiť sa s ich názorom na cezhraničnú spoluprácu a s ich očakávaniami spojenými s novým poľsko-slovenským programom cezhraničnej spolupráce.

V júni 2014 po zverejnení návrhu Programu cezhraničnej spolupráce PL – SK 2014 – 2020 bola vyhlásená **výzva na predkladanie návrhov spoločných poľsko-slovenských projektov**, ktorých realizáciu samosprávy plánujú na obdobie 2014 – 2020.

Tieto aktivity boli zamerané na analýzu skúseností a perspektív cezhraničnej spolupráce miestnych samospráv poľsko-slovenského pohraničia v kontexte budovania východísk pre stratégiu činnosti EZÚS TATRY.

Záver a odporúčania vyplývajúce z analýzy odpovedí na otázky z dotazníka a predložených návrhov na spoločné projekty boli zohľadnené pri formulovaní strategických oblastí spolupráce EZÚS TATRY na roky 2014 – 2020.

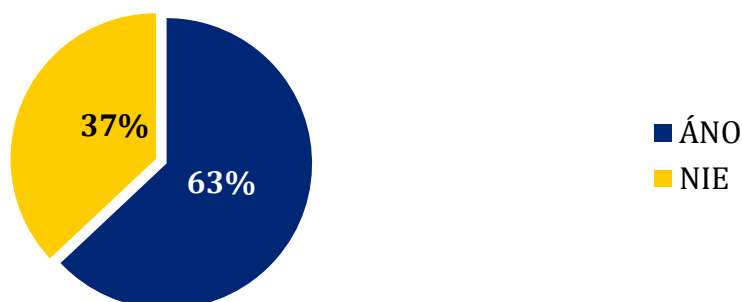
Na internetovom prieskume sa zúčastnilo **68 samospráv** spomedzi 131 členov Euroregiónu „Tatry“ (51,91 %) z toho:

- **22 z 30 členov Zväzku Euroregión „Tatry“** (73,33 %):
 - ✓ 2 okresy
 - ✓ 7 miest
 - ✓ 13 obcí
- **46 zo 101 členov Združenia Región „Tatry“** (45,54 %):
 - ✓ 10 miest
 - ✓ 36 obcí

Cezhraničné partnerstvá

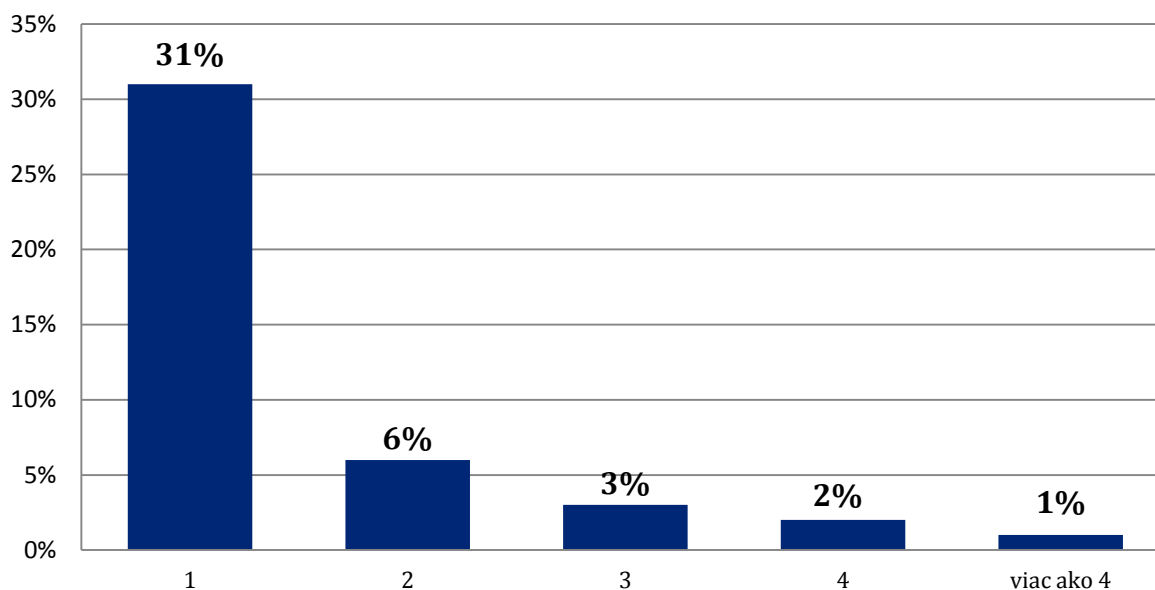
Až 63 % zo samospráv, ktoré sa zúčastnili na dotazníkovom prieskume, označilo, že má formálnu zmluvu o spolupráci s obcou, mestom alebo okresom z druhej strany hranice. Môžeme si však všimnúť rozdiel medzi poľskými samosprávami, z ktorých až 81 % realizuje formálnu spoluprácu so slovenským partnerom, a slovenskými samosprávami, z ktorých takúto spoluprácu s poľským partnerom označilo len 54 %.

Má obec/mesto formálnu zmluvu o spolupráci so samosprávou z Poľska / Slovenska?

Väčšina samospráv spolupracuje s jedným vybraným zahraničným partnerom. Takúto spoluprácu deklaruje 72 % opýtaných (z toho 88 % slovenských samospráv a 47 % poľských). Iba 14 % samospráv spolupracuje s 2 partnermi (18 % poľských a 12 % slovenských samospráv). Žiadna zo slovenských samospráv nedeclarovala spoluprácu s viac ako jedným poľským partnerom. Na poľskej strane 18 % respondentov spolupracuje s 3 partnermi, 12 % - so 4 a 6 % s viac ako 4 slovenskými partnermi.

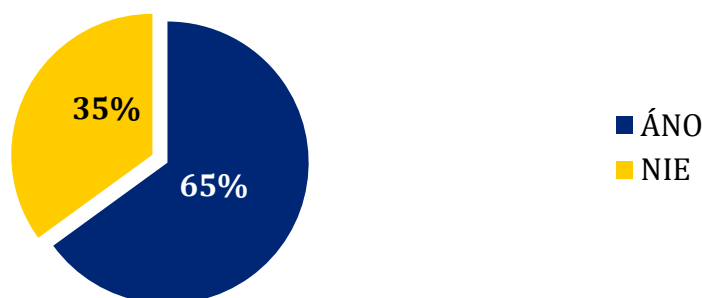
S koľkými samosprávami spolupracuje obec/mesto/okres?

Realizácia projektov v rámci Programu cezhraničnej spolupráce PL - SK 2007 - 2013

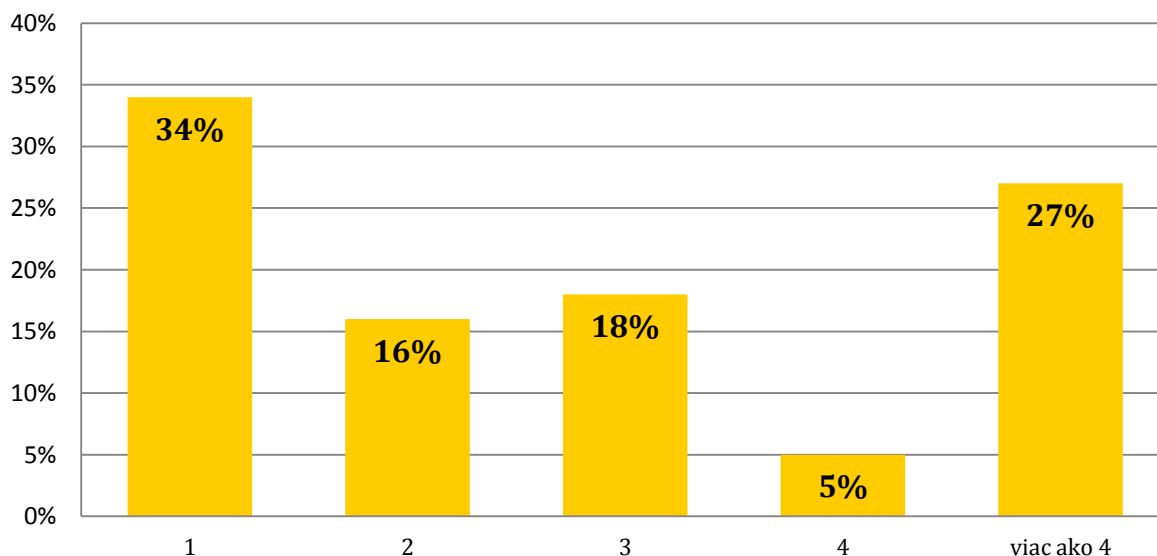
65 % účastníkov prieskumu realizovalo projekt alebo mikroprojekt v rámci Programu cezhraničnej spolupráce PL - SK 2007 - 2013. V prípade poľských samospráv je tento ukazovateľ veľmi vysoký a dosahuje až 95 % respondentov. Na slovenskej strane projekty realizovalo 50 % zo samospráv, ktoré sa zapojili do prieskumu.

Realizovala obec/mesto/okres projekt alebo mikroprojekt v rámci Programu cezhraničnej spolupráce PL – SK 2007 – 2013?

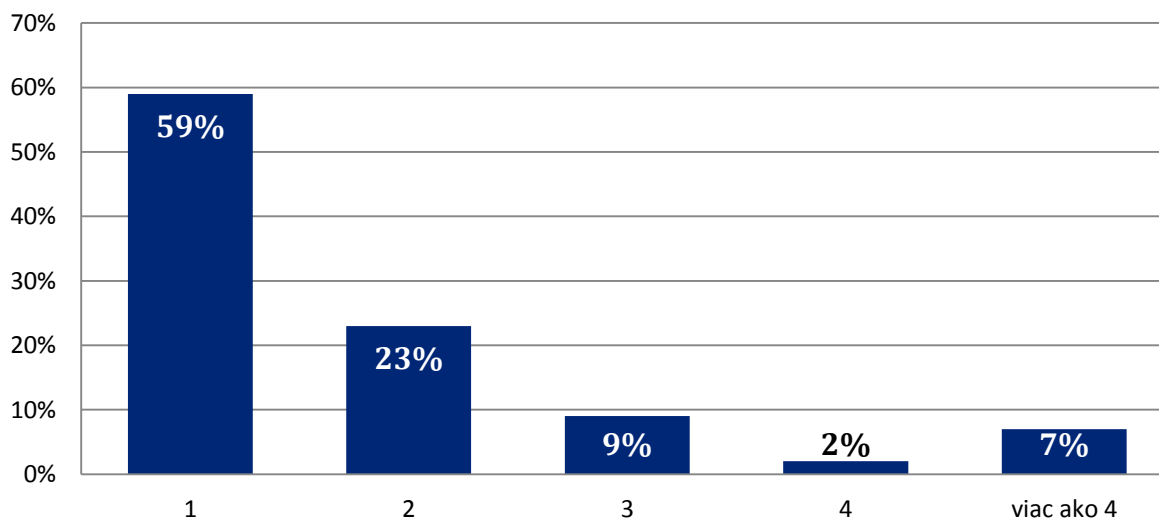
Pozoruhodný je počet projektov realizovaných jednotlivými samosprávami. 34 % respondentov označilo, že v rámci Programu cezhraničnej spolupráce PL – SK 2007 – 2013 realizovalo 1 projekt. 16 % realizovalo 2 projekty, 18 % – 3 projekty, 5 % – 4 projekty a až 27 % – viac ako 4 projekty. V prípade analýzy týchto výsledkov v členení na poľskú a na slovenskú stranu si môžeme všimnúť, že poľské samosprávy realizujú viac projektov ako slovenské v prepočte na jednotku. Na poľskej strane 1 projekt realizovalo 20 % respondentov, 2 projekty – 15 %, 3 projekty – 25 %, 4 projekty – 10 %, a viac ako 4 – 30 %. Medzi slovenskými samosprávami dominujú jednotky, ktoré realizovali len 1 projekt – 48 %, 2 projekty – 17 %, 3 projekty – 9 %, 4 projekty – 0 %, viac ako 4 projekty – 26 %.

Počet realizovaných projektov v rámci Programu cezhraničnej spolupráce PL – SK 2007 – 2013

Projekty boli najčastejšie realizované na základe dvojstrannej spolupráce. Projektov, do ktorých bol zapojený viac ako 1 partner, bolo rozhodne menej. Na otázku, s koľkými zahraničnými partnermi samosprávy spolupracovali pri realizácii týchto projektov, 59 % odpovedalo, že s 1 partnerom, 23 % – s 2 partnermi, 9 % – s 3 partnermi, 2 % – so 4 partnermi a 7 % – s viac ako 4 partnermi. Na poľskej strane dvojstranné projekty za účasti 1 slovenského partnera realizovalo 55 % respondentov, projekty s 2 partnermi – 20 %, s 3 partnermi – 10 %, so 4 partnermi – 5 %, s viac ako 4 partnermi – 10 %. Na slovenskej strane prevládajú projekty s 1 partnerom – 70 %, projekty s 2 poľskými partnermi realizovalo 26 % respondentov a s 3 partnermi – 4 % samospráv. Medzi slovenskými samosprávami chýbajú projekty realizované s viac ako 3 partnermi.

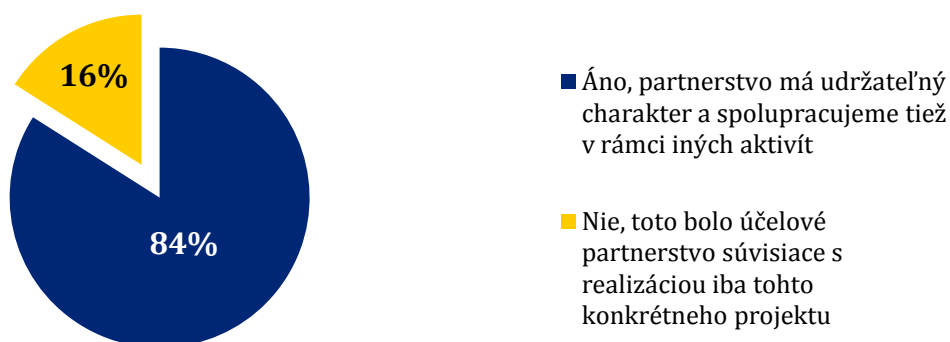
S koľkými poľskými/slovenskými partnermi spolupracovala obec/mesto/okres pri realizácii týchto projektov?

Udržateľnosť nadviazaných cezhraničných partnerstiev

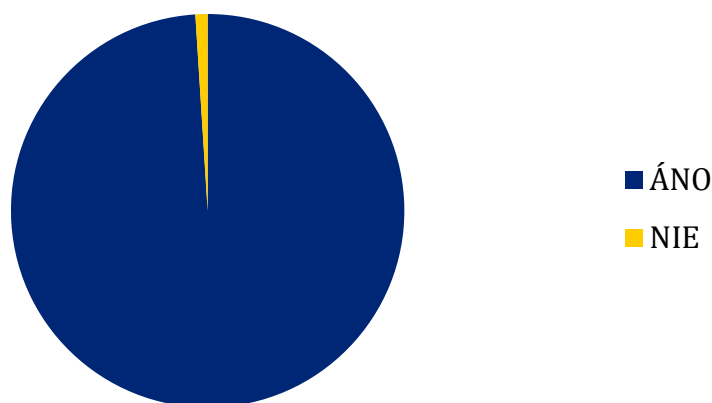
Rozhodná väčšina samospráv pokračuje v spolupráci nadviazanej počas realizácie projektu. Až 84 % respondentov odpovedalo, že partnerstvo má udržateľný charakter aj po dokončení projektu a spolupráca sa naďalej rozvíja pri realizácii iných aktivít. Len pre 16 % samospráv bolo partnerstvo nadviazané počas projektu spojené len s realizáciou konkrétneho projektu. Medzi poľskými samosprávami až v 95 % prípadov je partnerstvo udržateľné, medzi slovenskými samosprávami túto odpoveď označilo 70 % respondentov.

Pokračuje sa v spolupráci s poľským/slovenským partnerom po ukončení projektu?

Skoro 99 % respondentov plánuje pokračovať alebo nadviazať cezhraničnú spoluprácu a realizovať ďalšie spoločné projekty so svojim cezhraničným partnerom. Len 1 zástupca slovenskej samosprávy deklaroval, že už nemá záujem o realizáciu projektov v novom Programe cezhraničnej spolupráce PL – SK 2014 – 2020.

Plánuje obec/mesto/okres realizáciu ďalších spoločných projektov s poľským/slovenským partnerom?

Prínosy z realizácie cezhraničných projektov

Odpovede na otázku, aké sú pre samosprávy najväčšie prínosy z realizácie cezhraničných projektov/mikroprojektov, sú veľmi podobné na poľskej aj na slovenskej strane. Možnosť nadviazať udržateľnú spoluprácu s partnerom na druhej strane hranice a rozvoj cezhraničnej infraštruktúry, budovanie dobrých susedských vzťahov a získanie finančných prostriedkov z Európskej únie sú podľa samospráv najväčším prínosom z realizácie cezhraničných projektov. Nižšie je uvedený prehľad odpovedí pri zohľadnení dotazníkov vyplnených poľskými a slovenskými samosprávami.

Prínosy z realizácie cezhraničných projektov	SPOLU	PL	SK
Možnosť nadviazať udržateľnú spoluprácu s poľským/slovenským partnerom a jej pokračovanie v ďalších projektoch	23%	20%	24%
Získanie finančných prostriedkov na realizáciu dôležitých aktivít samosprávy	19%	16%	20%
Možnosť investovať do rozvoja cezhraničnej infraštruktúry	15%	17%	14%
Vzájomné spoznávanie sa a budovanie dobrých susedských vzťahov	13%	17%	11%
Propagácia obce/mesta/okresu	13%	10%	15%
Možnosť zapojiť do projektov inštitúcie a organizácie pôsobiace na území obce/mesta /okresu /vzdelávacie, kultúrne zariadenia, mimovládne organizácie.../	10%	10%	9%
Získanie skúseností v rozsahu realizácie a vyúčtovania cezhraničných projektov	7%	10%	6%

Prekážky sťažujúce účinnú realizáciu cezhraničných projektov

Poľské aj slovenské samosprávy poukázali na podobné prekážky sťažujúce účinnú realizáciu cezhraničných projektov. Rozhodná väčšina respondentov ako najväčšie prekážky uviedla komplikované postupy pri realizácii a zúčtovávaní projektov a finančné problémy.

Prekážky sťažujúce účinnú realizáciu cezhraničných projektov	SPOLU	PL	SK
Komplikovaný postup pri realizácii a vyúčtovaní cezhraničných projektov	29%	25%	31%
Neposkytovanie zálohových platieb v Programe cezhraničnej spolupráce PL – SK 2007 – 2013	26%	30%	23%
Obmedzené možnosti financovania projektov z vlastných prostriedkov	19%	23%	17%
Prekážky spojené s rozdielmi právnych systémov v Poľsku a na Slovensku	11%	17%	9%
Príliš mala podpora získaná zo strany programových inštitúcií na etape prípravy/realizácie a/alebo vyúčtovania projektu	9%	4%	11%
Vzdialenosť medzi partnerskými inštitúciami projektu	4%	0%	6%
Jazyková bariéra	1%	0%	1%
Iné	1%	2%	1%

Očakávaná od nového Programu cezhraničnej spolupráce PL – SK 2014 – 2020

Veľmi podobné boli odpovede poľských a slovenských samospráv týkajúce sa oblastí, ktoré sú pre nich najdôležitejšie pri spolupráci s partnermi na druhej strane hranice. Výrazne tu dominuje najväčšie bohatstvo a výhoda pohraničia, akou je kultúrne a historické dedičstvo (20 %), ďalej – s ním spojený cestovný ruch (16 %) a výstavba a modernizácia miestnej infraštruktúry (16 %).

Najdôležitejšie oblasti pri cezhraničnej spolupráci	SPOLU	PL	SK
Kultúrne a historické dedičstvo	20%	21%	19%
Výstavba alebo modernizácia miestnej infraštruktúry	16%	13%	18%
Cestovný ruch	16%	14%	17%
Ochrana životného prostredia	11%	14%	9%
Príprava spoločných turistických produktov (vrátane malej turistickej infraštruktúry)	10%	12%	9%
Šport	9%	10%	8%
Výmena a stretnutia školskej mládeže	5%	4%	6%
Integračné stretnutia pre obyvateľov	5%	5%	5%

Aktivity v oblasti integrovaného záchranného systému (hasiči, polícia, záchranná služba, iné)	5%	4%	5%
Inštitucionálna spolupráca (napr. medzi obecnými/mestskými úradmi, úradmi práce, kultúrnymi inštitúciami a pod.)	4%	3%	5%
Vzdelávanie	1%	1%	0%

V kontexte horeuvedeného poukázania na najdôležitejšie oblasti spolupráce nie je prekvapujúce, že až 67 % samospráv označilo, že najväčší potenciál na realizáciu spoločných cezhraničných projektov v novom Programme cezhraničnej spolupráce PL – SK 2014 – 2020 je spojený s prioritnou osiou: Ochrana a rozvoj prírodného a kultúrneho dedičstva cezhraničného územia. Ostatné dve prioritné osie sa stretli s rôznym záujmom poľských a slovenských samospráv. O projekty z oblasti udržateľnej cezhraničnej dopravy majú väčší záujem slovenské samosprávy. Poľské samosprávy častejšie označovali novú prioritnú os spojenú s aktivitami v oblasti vzdelávania.

Prioritné osi Programu cezhraničnej spolupráce – SK 2014 – 2020	SPOLU	PL	SK
Ochrana a rozvoj prírodného prostredia a kultúrneho dedičstva cezhraničného územia	67%	63%	69%
Trvalo udržateľná cezhraničná doprava	20%	13%	23%
Rozvoj cezhraničného vzdelávania a celoživotného vzdelávania	14%	25%	8%

Aký druh podpory by obec/mesto/okres v najväčšej miere očakávali od nového Programu cezhraničnej spolupráce PL – SK 2014 – 2020 zo strany Európskeho zoskupenia územnej spolupráce TATRY a Euroregiónu „Tatry“?

V kontexte doterajších skúseností samospráv pohraničia v oblasti cezhraničnej spolupráce, najmä v rozsahu realizácie spoločných cezhraničných projektov, dôležitý význam pre usmernenie stratégie činnosti EZÚS TATRY malo zistenie, akým spôsobom by samosprávy chceli využiť potenciál tohto nového právneho nástroja v perspektíve 2014 – 2020. Odpovede poľských a slovenských samospráv sú si veľmi podobné – 72 % odpovedí sa týkalo úloh spojených s podporou pri realizácii projektov od prípravnej etapy cez realizáciu a zúčtovanie. 24 % respondentov poukázalo na potrebu koordinácie strategických projektov. Najväčšie rozdiely v odpovediach sa týkali dvoch iných aspektov – realizáciu školení týkajúcich sa postupov a zásad realizácie projektov očakáva od EZÚS TATRY a Euroregiónu „Tatry“ 28 % poľských a 12 % slovenských samospráv. Pomoc pri nadväzovaní cezhraničných partnerstiev očakáva iba 7 % poľských a až 13 % slovenských samospráv, čo je odôvodnené skutočnosťou, že na slovenskej strane oveľa viac samospráv (najmä tých menších) nemá udržateľné partnerstvo s poľským subjektom.

Druh podpory očakivany zo strany EZÚS TATRY a Euroregiónu „Tatry“	SPOLU	PL	SK
Podpora na etape prípravy žiadosti o príspevok	29%	22%	32%
Koordinácia strategických projektov pri realizácii a vyúčtovaní projektu	24%	22%	25%

Vecná podpora pri realizácii a vyúčtovaní projektov	19%	22%	18%
Školenia týkajúce sa postupov a zásad realizácie projektov	17%	28%	12%
Pomoc pri nadväzovaní cezhraničných partnerstiev	11%	7%	13%

Návrhy spoločných poľsko-slovenských projektov

Počas výzvy na predkladanie návrhov spoločných poľsko-slovenských projektov zodpovedajúcich podmienkam Programu cezhraničnej spolupráce PL – SK 2014 – 2020 podali samosprávy z pohraničia 63 projektov s celkovou hodnotou 155 mil. EUR. Tematika predložených projektov zodpovedá prioritám určeným v novom Programe cezhraničnej spolupráce – 73,02 % z podaných projektov sa týka aktivít spojených s ochranou a rozvojom prírodného a kultúrneho dedičstva oblasti pohraničia, 19,04 % predstavujú projekty z oblasti cestnej infraštruktúry a verejnej dopravy, 7,94 % sa týka novej priority, ktorou sú aktivity zamerané na cezhraničné vzdelávanie. Nižšie je uvedená podrobnejšia analýza.

Tematika projektu	počet predložených projektov	% podiel	hodnota predložených projektov v EUR
Kultúrne dedičstvo – ochrana a podpora	20	31,75 %	28 mil.
Cyklistické a turistické chodníky	15	23,81 %	21 mil.
Cestná infraštruktúra	9	14,29 %	66 mil.
Ochrana životného prostredia a aktivity záchranných služieb	7	11,11 %	20 mil.
Vzdelávanie	5	7,94 %	3 mil.
Infraštruktúra cestovného ruchu a športová	4	6,35 %	12 mil.
Cezhraničná verejná doprava	3	4,75 %	5 mil.
Spolu	63	100 %	155 mil.

Mimoriadne početnú skupinu medzi plánovanými projektmi tvoria aktivity zamerané na rozvoj cezhraničnej infraštruktúry cestovného ruchu, z toho najmä aktivity, ktoré sú pokračovaním Historicko-kultúrno-prírodnej cesty okolo Tatier alebo nadväzujú na ten značkový produkt Euroregiónu „Tatry“. Teší nás skutočnosť, že medzi návrhmi sa nachádzajú aj projekty týkajúce sa cezhraničnej verejnej dopravy, ktorej nedostatok v oblasti okolo Tatier je veľmi viditeľný a je to jedna z hlavných prekážok pre rozvoj tejto oblasti.

Miera pripravenosti na realizáciu jednotlivých projektov je veľmi rôzna. Časť z nich je na etape koncepcie a prípravy dokumentácie a vyžaduje si ešte upresnenie. Časť má úplnú dokumentáciu a je pripravená na realizáciu. Všetky predložené návrhy tvoria databázu projektov, ktorá bude postupne aktualizovaná a pripravovaná na realizáciu v rámci stratégie činnosti EZÚS TATRY na roky 2014 – 2020.

Závery a odporúčania

- dobre rozvinutá partnerská spolupráca samospráv poľsko-slovenského pohraničia – členov Euroregiónu „Tatry“ je veľkým potenciálom pre ďalší rozvoj tejto spolupráce a pre prípravu a realizáciu cezhraničných projektov,
- aktívna účasť samospráv na doterajších programoch cezhraničnej spolupráce a počet realizovaných projektov podporených z prostriedkov Európskej únie potvrdzujú vysoký stupeň rozvoja poľsko-slovenskej spolupráce a prinášajú merateľné výsledky a zmeny na pohraničí,
- cezhraničná spolupráca sa neobmedzuje iba na projekty financované zo zdrojov Európskej únie, ale pokračuje sa v nej aj v rámci iných spoločných podujatí,
- priamy vplyv na kvalitu partnerstva a počet realizovaných projektov majú disproporcie vo veľkosti, skúsenostiach a v organizačnom, personálnom a finančnom potenciáli poľských a slovenských samospráv,
- existuje potreba rozšíriť rozsah partnerstiev za účasti slovenských samospráv, najmä tých spomedzi nich, ktoré sa doteraz nezúčastnili na žiadnom cezhraničnom projekte,
- samosprávy deklarujú veľmi veľký záujem o realizáciu projektov v rámci Programu cezhraničnej spolupráce PL – SK 2014 – 2020,
- predložené návrhy projektov sú v rozhodnej väčšine zhodné s prioritami stanovenými v návrhu Programu cezhraničnej spolupráce PL – SK 2014 – 2020,
- samosprávy poukazujú na významnú úlohu, akú môžu Euroregión „Tatry“ a EZÚS TATRY zohrať ako nástroj na posilnenie spolupráce a uľahčenie ešte efektívnejšej realizácie projektov.